కృతజ్ఞత

ఆలమూరు రాజగోపాలరావుగారు బి. ఏ.

౧

ఛీ. దిక్కుమాలిన దేవుడు దావెట్టాడుకాడని తన్ను తిట్టుకుంటూ రొజ్జబారిన కళ్లనించి కారే కన్నీళ్ల కాల్వల్ని మాసి చినిగి చీలికలైన కొంగువద్దుకొని, కిందఒలికిపోయినబియ్యం ఏరుకొన్నదేరుకొని, అల్లాగే నడవలేక ప్రాణావశిష్టమై ఏహ్యమై శరీరం ఉబికి పగిలి పగుళ్లమ్మట రక్తంచిమ్ముతూన్న తనభర్తను మెల్లిగానడిపించుకుంటూపోయింది. ఆనాడు క్షోణీపాతంలావచ్చింది. రోడ్లు మురుగెత్తిపోయాయి. కాని క్షుద్బాధ. ఆవెత్తి మరోవీధికి పోయింది. 'అమ్మా! ముష్టెయ్యమ్మా' అని అరిచింది. 'ఏం అమ్మీ! ఆవీధిని గుడ్డాళ్లకి కుంటాళ్లకీ సంతర్పణచేస్తున్నారు పోరాదా? లేకపోతే కూలిచేసుకోరాదా?' అని ఆ యింట్లో అబ్బాయన్నాడు. 'నాయనా! వెసితే మమ్మల్ని చూశేవారెవరు? ఇంకా ఉన్న ముష్టాళ్లు మమ్మల్ని తోలేశారు. నా బియ్యంఅన్నీ ఒలికిపోయాయి. నాయినా! యిన్నాళ్లు కూలి చేసేవాన్ని. పక్షవాతాన్ని చెయ్యిపోయింది. అతనికి చెప్పరాని జబ్బు. బాబూ!' అని కన్నీళ్లెట్టుకుంది. 'అన్నయ్యా! చెయ్యిలేదురా పాపం. అతనికి కుష్టురోగం. అయ్యో? రక్తంయెల్లాకారుతోందో చూడు' అని లోపలికపరుగెత్తి వాళ్లమ్మ నడిగి ఓపాతగుడ్డ యిన్నిబియ్యంవేసి వాళ్లని పంపేసి 'నారాయణా నారాయణా పగవాళ్లకైనా వద్దు బాబూ' అని అనుకుంటూ ఆ అబ్బాయిచెల్లెలు వెళ్లిపోయింది.

తోడిజీవాలికి దూరమై ఆహారానికి పరమశత్రువులై యేచెట్టో పుట్టో నిలవనీడ చేసుకున్న ఆ దరిద్ర దంపతుల కానాడు నిజంగా సంక్రాంతి. అప్పటికి పన్నెండుగంటలయింది. జోలిలోబియ్యం చారెడైనాలేవు. ఆ యిద్దరు, వాళ్లనిచూసి ఉమ్మేశేవాళ్లని భరిస్తూ, మారుమనిషన్న పెడ మొహాలతో మొంతె గేకక్కల్ని తప్పించుకుంటూ పోయారు. ఆ పూరుబైటున్న వాళ్లచెట్టుకిందకిచేరి ఆ ముష్టిది తనభర్తకింత గంజికాచి కడుపు నిండాపోసింది. మరితనకో?......

౨

అది శీతాకాలం. ఒకసాయంత్రం. ఎనిమిదిగంటలయింది. మంచు వర్షంలాకురుస్తోంది. పొగ మొహం మొహం కనపడకుండా కమ్మింది. ధనికులు బలమైన శాలువలుకప్పుకొని కుంపట్లదరినికూర్చొని నిద్రాదేవత నాహ్వానిస్తున్నారు. పగలల్లా మేసిన పశుపక్ష్యాదులు సుఖసుషుప్తావస్థ ననుభవిస్తున్నాయి. మనవెత్తి మూడురాళ్లు పోగుచేసింది, ఇంతకంపయేరింది. పొయిచేసి మంట పెట్టింది. కుండఎక్కించిదించి పట్టెడన్నం అంతగంజి మొగుడికి పోసింది. మిగిలినది ఆదొప్పలోనే తనూ ఒంచుకునితాగింది. ఇంతగడ్డితుక్కుమీద ఓచినికిచాప పరిచి కాస్త చలిమంటేసి ఆరోగిని పడుకోపెట్టింది పగిలి, చీమునెత్తుర్లైన అపుళ్లపై యింతమన్నోచిగురాకులో వేసి. అతని బాధమాన్పడమేకద ఆపేనురాలి జీవితాదర్శం. అల్లాగే తనభర్తని చంటిపిల్లను పెంచినట్లు పెంచుతూ దినాలు గడిపేది. అతన్నవ్వితే ఆ ఆడదానికి స్వర్గం. అతనికన్నీరు ఆమెకు నరకం. ఆతశ్శాంతికి అతనికి వెత్తినిద్రపట్టి పోయింది. రాత్రి పదిదాటింది. పన్నెండుదాటింది. కాని వెత్తికికంట్లో కునుకులేదు. ఎదురుగుండా తనదరిద్రం, పండినపాట్లకాయలాగున్న తనభర్తరోగం, ఆపైన చలిదేవతనిర్దయ ఒఖసారిగా దానికళ్లెదుట గజ్జకట్టి తాండ

292

వించాయి. భావిజీవితం వెఱ్ఱికి ఉడికిపోతూన్న అగ్నిపర్వతమో, కలగుండుపడిన సముద్రమో లేక పడగవిప్పిన నల్లతాచోలా కనబడింది. అల్లాగే గుండె పాషాణం చేసుకుని చలిమంట వేస్తూ చేతులు కాచుకుంటూ చెట్టుకొరిగింది. కళ్లుమూసింది. తియ్యనినిద్ర. హృదయాల్ని పీల్చి పిప్పిచేసే విచారకీటకాలపై ఒకమాటుగా మోహినీ మంత్రం జల్లేనిద్ర. ప్రాణాల్ని వాటినిత్యజీవితంలో కొంతసేపు వెయ్యంతస్తులపైకెక్కించి మైమరపించేనిద్ర. అయితే ఏం? అరఘంటలో ఘుమ్మున వెఱ్ఱి లేచింది. పక్కనిచూసుకుంది. ఎక్కడా రక్తంచుక్కైనా లేదు. తనభర్త నిశ్చలనిద్రలో, అర్ధచంద్రకాంతుల్లో ప్రశాంతంగా పారుతూన్న నిండునదిలా ఉన్నాడు. తనయిల్లు తను పరిచినట్లుగానే ఉంది. కాని హృదయానికి శాంతికలగలేదు. చలిమంట జోతిచేసి ముఖంపైనున్న దుప్పటీ తొలగించి భర్తనుచూసింది. సజీవుడై ఉన్నాడు. కదిలింది. 'అబ్బా' అని మూలుగుతూ పడుకొన్నాడు. తనభర్తనెవ్వరు చంపలేదని గ్రహించింది. తానున్నది తనచెట్టునీడేఅని తెలుసుకుంది. కాని వెఱ్ఱి తలకాయో కాళ్లు చేసుకుంది, శరీరాన్ని స్పృశించుకుంది. భర్తతో ముష్టివాళ్ల సంతర్పణలో కెళ్లింది. పైగా తనభర్తను వాళ్లు తొక్కటం అతనురక్తమయమై పోవటం చూసింది.

3

చలించి చితికినహృదయానికి, భయపూరితమైనమనస్సుకూ, చీమచిటుక్కుమన్నా యుగాంతమే. వెఱ్ఱికి తనభర్తనిద్ర స్వప్నప్రాయమైపోయింది. అర్ధరాత్రి, కారుచీకటి, నిర్మానుష్యప్రదేశం, మహానాకృతి వహించిన ప్రకృతి. ఇహ అక్కడదిక్కెవ్వరు? చెట్టుమీద నిద్రించే పక్షులే తనతోడునీడనుకుంది. దూరాన్ని ఆ విశాల ఆకాశంమీద మిలమిల్లాడే నక్షత్రాలే తనతలిదండ్రు లనుకుంటూ, వెయ్యిమొక్కులు మొక్కుకొని, తూర్పు రేఖలికెదురుచూస్తూ రాయిలాకూచుంది. కొంతసేపయింది. చలిమంట మెల్లిగాపనికుంది. ఇంతకుక్కని ఓపుల్లతో ఆనిప్పటూ యిటూ తోసింది. 'కవ్వు' మని కేకవినపడిందేదో. వెఱ్ఱికి గుండె ఎగిరిపోయింది. త్రుళ్లిపడిలేచింది. రాత్రి మంచుకితడిసి ఒళ్లంతా చిముతో దుర్గంధమయమై చలి భరించలేక ఎప్పుడోవచ్చి ఆ ఆరిపోతూన్న చలిమంటదగ్గరపడుకుంది అదో చిక్కిశల్యమైన ఓచిన్నికుక్కపిల్ల. అది తన్ను రక్షించవచ్చిన దేవుడో దయ్యమో అన్నట్టుదాన్ని వెఱ్ఱిఒళ్లోకి తీసుకుంది. కొంగట్టిదాని శరీరమంతా తుడిచింది. ఆకుక్కపిల్ల భయంతో కూనైపోయి వెఱ్ఱిఒళ్లోదూరి దాక్కుంది. ఆ ముసిలిదానికి జాలికలిగింది. కుండడుగున మిగిలినగంజి కాస్తవెచ్చపెట్టి ఆకుక్కకోసింది. ఆత్రుతతో డొక్కలెగరేస్తూ ఒకనిమషంలో అది అగంజి తాగేసింది. తోకెత్తుకు పరుగెత్తుతూ ఒళ్లోదూరుతూ మొరుగుతూ కలవబోతూ రకరకాలుగా ఆడుతూన్న ఆ కుక్కపిల్లని చూచుకొని ఎన్నాళ్లకోకన్నకొడుకుని చూచుకున్నట్లు ఆతల్లి తన్నుతాను మరిచిపోయింది.

౪

కూటికోసం కోటివిద్యలు. పక్షవాతం. కుష్ఠుజబ్బు. ఇహ కూలీనాలీ వాళ్లకిదూరం. మిగిలిందిక ఎక్కే గుమ్మం దిగేగుమ్మం. అదైనా చేతిలోపని కాదు. దానికూడా కొంతప్రతిభ కావాలి. అధ్యాత్మ రామాయణమో, తంబురాకోయ్యో, గుమ్మడికాయ చెంబో, పొగడటంలో నేర్పో, ఏదికాకపోతే ఏ ఏడుకొండలవాడో అవసరంకదా. ఇవియేవీ చేతకాని అటువంటిదానికి ఆజబ్బుమనిషికి దినంగడవటం కష్టమనిపించక మానలేదు. పైగా ఒకటికి రెండుజోడు. ఆ కుక్కపిల్లోటి. అయితే ఆముష్టిదానికి అదీరముష్టి బరువుగాలేదు. తానైనాగంజిమాని ఆ కుక్కకుపోసేది. అదే తనకొడుకు, తనఆనందం, తనజీవితఫలం అనుకుంది. బంతీ, బంతీ అంటూ ఆకుక్క ఒకనిమషంలేకపోతే వెఱ్ఱి వెఱ్ఱెత్తినట్టుతిరిగేది. అదిలేకపోతే వెఱ్ఱికి అన్నం సయించేదికాదు. అదినిద్రపోతేనే కాని తనుపడుకునేదికాదు. వెఱ్ఱిభర్తకూడా ద్విగుణించినప్రేమతో తనగుడ్డలన్నీ బంతికి కప్పుతూ తనకి ఊసు

పోకపోతే బంతి నెత్తుకు ఆడిస్తూ తనపక్కలో పడుకోపెట్టుకొని తన శరీరందానికప్పగించి దానిమీద యీగ వాలనిచ్చేవాడుకాదు. బంతికూడా అల్లాగే వాళ్లతోపాటు కలో గంజో తాగుతూ వాళ్లకుండకికాపలా కాస్తూ కాకులు కుక్కలు రాకుండా కాపాడేది. ఆమొగుడూపెళ్లాం బంతికి కఱ్ఱపుట్రావటం, లాంతరు మొయ్యటం, నీళ్లలోపడేసినవస్తువులు మునిగితియ్యటం, బండిలాగటం నేర్పేరు. బంతి వీధిలో ఓపక్కని లాంతరు, ఇంకోపక్కనికోలీ కట్టినకఱ్ఱ నోటితో పట్టుకొస్తూంటే యింటింటివాళ్లు ఆతమాషాచూచి బియ్యం వేసేవారు. రాను రాను "అదిగో వెఱ్ఱివస్తోంది. అన్నంతినకపోతే రొత్తుకుపోతుంది" అని తల్లులు పిల్లల్ని దడిపించుడం పోయి "వెఱ్ఱీ! మా అబ్బాయి అన్నంతింటే కుక్క నాడిస్తావుకాదూ" అంటూ యిన్నిన్ని బియ్యంవేసి ఆబంతిఆటలు పిల్లలతోటిపాటు వాళ్లూ చూస్తూ ఆనందిస్తూఉండేవారు. దానివల్ల ఆ బీద కుటుంబానికెంత అన్నం శరీరం దాచుకునేందుకు కాస్త బట్టాదొరికేది. కొన్నాళ్లయేటప్పటికి వాళ్లున్న చెట్టుకిందో రాటపాతుకొని రెండాకులుకప్పుకొని ఓమేడకట్టుకున్నారు. ఇంకోసంవత్సరంలో వాళ్లదరిద్రంపోయి ఎక్కడన్నాస్థిరంగా నివాసమేర్పరచుకొని ముష్టిమాని యేపంచనో ఓపళ్లదుకాణమో ఏదోవేసుకొని రోజుగడపుకోడానికి గాలిలో మేడలు కడుతూండేవారు.

౫

వేసవి. నిప్పుచెలుగుతూంది ఘాళుపు. ఓచంపనికొడితే ఓచంపని అగ్నికణాలురాల్తున్నాయి. పక్షులు నీళ్లులేక కూలిపోతున్నాయి. ప్రపంచం ఉడుకెత్తిపోయింది. అదరిద్రులికి అప్పశాలలోకాపరం దుర్భరమయిపోయింది. వడగాలికిభరించలేక ఊరుబైటున్న ఓపాడుదేవాలయంలోకిపోయి దేశంచల్లబడినతర్వాత తిరిగిరావచ్చునని వాళ్లనుకున్నారు. సాయంత్రం పెందలకడె భోంచేసి ఆముగ్గురు మెల్లిగా తమసామానంతా ఓగుడ్డలోమూటకట్టుకుని బయల్దేరారు. పుచ్చపువ్వులాటి చందమామ ప్రపంచాన్ని పాలలోముంచేశాడు. వీధిలో వచ్చేపోయేబళ్లకు దడిసి ఆ ముగ్గురూ మెల్లిగా రోడ్డుపక్కనే జనాన్ని తప్పించుకుంటూపోతున్నారు. చటుక్కున వెఱ్ఱి గుండెకొట్టుకుంది. కళ్లు చెలువులైపోయాయి. దీర్ఘంగా శ్వాసవచ్చింది. ఆప్రదేశమంతా అగ్నిమయంగా కనిపించింది. తనముందగ్ని జ్వాలలుబుట్టిపడుతూన్నట్టు అనిపించింది. ఆనాడుతాను కళ్లోచూసిన చోటు. భర్తరక్తమయమైనప్రదేశం. మనస్సు పరిపరివిధాలపోతుంది. 'ఢాం' అని చప్పుడయింది. అంతా దుమ్ముమయం. లబలబలాడుతూ చేపలా రక్తంలో దొల్లిపోతున్నాడు భర్త. పదడుగుల్లో గోడకితగిలి కృష్ణదాసు మోటారుబైసికిల్ పడిపోయింది. బంతీ అతని జబ్బపట్టుకు గుర కెడుతోంది. పోలీసు వచ్చేడు. లాఠీకఱ్ఱతో బంతీని ఒఖదెబ్బతీశాడు. వెఱ్ఱి నేలకూలిపోయింది.

౬

డబ్బుకీ చట్టాలకీ దూరం. ఎంతకఠినచట్టాలైనా అదేవత ఎల్లాచెపితే అల్లావింటాయి. తాగుడు, వ్యభిచారం. కూనీ దానిపట్ల సద్గుణాలయిపోతాయి. ఇంక జమీందారైన కృష్ణదాసు కేంలోటు? తాను నిర్దోషిననీ, తాగలేదనీ, మోటారుసైకిలుమీదతాను వెడుతూంటే ఆముసలాడే ఖంగారుపడి సైకిలికడ్డంగాపడ్డాడని, పైగా ఆ ముసలిది కుక్కనిమూక కలిపిందని వాఙ్మూలంయిచ్చేడు. ఊళ్లో ఆనాడప్పుడక్కడున్నవాళ్లూ లేనివాళ్లూకూడా అల్లాగే సాక్ష్యంచెప్పేరు. సరే. ఇహనేంకావాలి? అవృద్ధుడిచావు ప్రత్యక్షప్రమాదము (clear accident) అన్నారు. కృష్ణదాసు నిర్దోషి అన్నారు. డబ్బులేని ఆదరిద్రురాలు కుక్క నిమూక కొలపటం తప్పన్నారు. వెఱ్ఱికి ఒకసంవత్సరం కఠినశిక్షఅన్నారు.

294

౭

జైలులో జీవనం కొందఱికి చాలాసుఖమే. కొందఱికిమాత్రం మరణతుల్యం. వెఱ్ఱికి రెండూ లేదు. పనిచెపితే నవ్వేది, కొడితే నవ్వేది, అన్నంపెడితే మెతుకులు లెఖ్ఖపెట్టేది, గోడల్తో రహస్యాలుచెప్పేది, కాకుల్తో పోట్లాడేది, వెఱ్ఱిపాటలు పాడేది, వెఱ్ఱిమాటలు మాట్లాడేది. పైఅధికారులు చూశారు. ఇంకా పదిరోజులు చూశారు. నిజమేనన్నారు. వెఱ్ఱిని జైల్లోంచిపొమ్మన్నారు. చివరకుజైలులోంచిగెంటేరు.

౮

వెఱ్ఱి వీధివీధితిరిగేది. బంతీఅనియేడిచేది. ఎవళ్లేనాఅన్నంపెడితే కుక్కకేసేది. రాత్రిళ్లు బంతీఅనికేకవేస్తూ తిరిగేది. శరీరం అస్థిచర్మమయంఅయిపోయింది. ఓనాడు ఓకుక్క, పిల్లలు కనబడ్డాయి. కుక్కపిల్ల నెత్తుకొచ్చింది. కుక్కతరుముకొచ్చింది. కాని వెఱ్ఱిపిల్ల నివ్వలేదు. అదిచూసినవాళ్లు కుక్కను కొట్టితరిమేశారు. వెఱ్ఱికి పిచ్చెక్కువై పోయిందని విచారించేరు.

వెఱ్ఱిఆకుక్కపిల్ల నెత్తుకునేది. ముద్దెట్టుకునేది. ఆడించేది. దాని మెడనిండా పువ్వులుకట్టేది. దానికిగుళ్లుగోపురాలుకట్టేది. పాలులేనిపసికూన పదిరోజుల్లో చచ్చిపోయింది. వెఱ్ఱిమాత్రం దానికళేబరంవిడవలేదు. దుర్గంధం ధరించింది. ఆ ఎముకలపోగు పట్టుకుతిరిగేది. ఓనాడు తనున్నచెట్టుదగ్గిరికొచ్చింది. తనయిల్లు నేలకూలి చీకిపోతూండటం చూసింది. ఘొల్లున ఏడిచింది. ఆఎముక లక్కడపడేసింది. కళ్లెఱ్ఱజేసింది. నిప్పెట్టి ఆపాకంటించింది. నాలుకలు సాచుకుంటూ తనమీదకొస్తూన్న అగ్నిజ్వాలలుచూసింది. ఇల్లు మసైపోయింది. పక్కున్నవ్వింది. గమ్మున వెనక్కితిరిగింది. వెళ్లిపోయింది.

౯

వెఱ్ఱి. ఓనాటిప్రొద్దున్న. శరీరంతూలిపోతూంది. ఊరి కుత్తరంగాపడిపోతూంది. తల జడలుకట్టిపోయింది. దీనంగా ఏడిచింది. బంతీఅని ఏడిచింది. నడుంవిరిగి, శల్యాలపోగై మరణోన్ముఖమైన బంతీకాళ్లకు చుట్టేసింది. గొల్లునేడిచింది. వెఱ్ఱి నిద్రమేలుకుంది. తనబంతీని చూసుకుంది. మనసార కౌగలించుకుంది. కాళ్లకింద చూసుకుంది. తనభర్తని పాతినదిబ్బని గ్రహించింది. విఱిగినచెట్టులా నేలకూలింది. ఇంతవరకూ ఆదిబ్బకాస్తూన్న బంతీ కన్నీళ్లతో తలిదండ్రులకు తిలోదకములు విడిచి వెఱ్ఱిగుండెలమీద తలపెట్టుకప్రాణాలు విడిచింది.

అరుంధతి

ఓలేటి సీతారామమూర్తిగారు

ఆమె యేదివ్యసల్లలితాంగియొ యిడు
పూతనీరాజనజ్యోతిభాతి చదల
వెలుఁగుచును కిరణల్లు క్రొందళుకులందుఁ
బావనత్వమె లలిజాలువాఱుచుండు.
లేమనవ్వీన నవ్వులరేకలందుఁ
గలికిపఱచిన నవ్యదృగ్వల్లులందు
భామనుడివిన జిలిబిలి పలుకులందు
పారిపొంగుఁ బాతివ్రత్య వలపుటలలె!
గగనముననుండి యప్పుణ్యకాంతవల్కు
శోభనాక్షతలను జల్లుచుండి ప్రీతి
"నిత్యమాంధ్రకుమారజనసీగృహములఁ
గలసతులు సాధ్వులౌదురుగాక" యనుచు.
"ఓయరుంధతీ! పావనజ్యోతి! నీ యు
మేయపూతవర్చస్సులఁ బాయకెపుడు
బరపి మాపయి మాంగళ్యభాగ్య మొసఁగు"
మనుచుఁ బూజింతు రంగన లామె భక్తి.
కన్యకకుఁ దప్పక వివాహకాలమందు
నాయరుంధతిఁ జూపింతురార్యజనులు.
ఆమెవలె నామెయునుగూడ నైదువతన
మునఁ బ్రవర్ధిల్లు సతతంబు ననెడియాశ.

295